

Aida Hadzialic
Gustav Hemming
2023-12-14

Omställningsplanen riskerar att leda till ökad ojämlikhet och längre vårdköer – utan ekonomiska besparingar

Region Stockholm är i ett pressat ekonomiskt läge. Därför är det helt centralt att sjukvården bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt. Det är så regioninvånarna får ut mesta möjliga vård av god kvalitet per skattekrona. Om detta råder fullständig samsyn mellan regionens ledande företrädare och oss representanter för privata vårdgivare inom Region Stockholms gemensamfinansierade sjukvård.

Vi delar också målbilden att sjukvården ska vara jämlik, hålla hög kvalitet, i alla delar följa hälso- och sjukvårdslagen och erbjuda en god tillgänglighet i hela vårdkedjan. Likaså anser vi det väsentligt att hela hälso- och sjukvårdens organisation ser både till dagens och framtidens kompetensförsörjning där utbildning och kontinuerlig fortbildning säkerställs.

I likhet med regionledningen ser vi också att det finns en tydlig förbättringspotential; mycket kan göras bättre. Vi ser dock att arbetet med omställningsplanen i regionen riskerar att styra bort från – i stället för mot – de gemensamma målen.

Processen kring Omställningsplanen

För en tid sedan initierades arbetet med den så kallade omställningsplanen. Den arbetades fram mycket snabbt, utan tid för dialog och till synes utan konsekvensanalyser. Detta har påpekats, bland annat på ett möte den 9 juni 2023 varvid även regionledningen tillstod att det framgent var viktigt med en dialog. Arbetet med genomförandet har dock fortgått på samma sätt; snabbt och utan genomarbetade beslutsunderlag eller tydliga problemformuleringar.

Vårdföretagarna är kritiska till den bristfälliga beredningsprocess som präglat arbetet med omställningsplanen, såväl i framtagande som beslut kring genomförande. Förändringar av dylik karaktär bör föregås av gedigna analyser – även kring de problem som avses lösas. De bör också i alla delar präglas av en öppen dialog där utmaningar och lösningsalternativ diskuteras med de många utförare som idag bidrar till regionens hälso- och sjukvård.

Vårdföretagarnas medlemmar har vid flera tillfällen påtalat avsaknaden av dialog och beskrivit brister i underlag. Det förekommer också diskrepanser i den information som ges. Ett exempel är förändringarna inom ögonsjukvården. Tre dagar innan beslutet annonserades i media träffades Branschrådet under ledning av Hälso- och sjukvårdsdirektören. Vid en direkt fråga om nästa steg i omställningsplanen gav tjänstemännen besked om att inget nytt har tillkommit. Från branschens sida har det också vid upprepade tillfällen förts fram att efterfrågade konsekvensanalyser inte presenterats och det har i olika forum bekräftats att sådana saknas inom flera områden där förändringar nu sker. Flera av våra medlemsföretag som deltagit i så kallade

referensgruppsmöten beskriver dessutom att synpunkter som lämnats, t.ex. kring brister i beslutsmaterial, inte har åtgärdats och att konkreta förslag som presenterats för att modernisera, kvalitetssäkra och effektivisera vårdvalet inte alls har tagits tillvara. Upplevelsen är sammantaget att det saknas egentlig intention till dialog där olika lösningar värderas.

Avsaknad av helhetsperspektiv: Effekter på kort och lång sikt

Med denna skrivelse vill vi framför allt lyfta de risker vi ser att omställningsplanen innebär, i närtid och på längre sikt. De beslut som nu genomdrivs riskerar att ge effekter i hela sjukvårdssystemet med konsekvenser för lång tid framöver. Det kan göra att de eftersträlvade målen blir allt svårare att nå.

Ytterst är det människor i behov av vård, dagens och morgondagens patienter, som drabbas av växande vårdköer i alla led. Vi ser också en betydande risk för försämrade arbetsmiljö och kompetensförsörjning.

Förändrade vårdflöden påverkar många delar av vården. I närtid gäller det den redan högt belastade primärvården, men också akutsjukhusen där Socialstyrelsen nyligen konstaterade att väntan blivit allt längre. I närtid påverkas också alla de patienter som hamnar "mellan stolarna" när ingen vårdgivare har möjlighet att ta ansvar för patientens behov. I ett längre perspektiv är det alla invånare i Region Stockholm som kommer möta en vård som långt ifrån motsvarar vad de har skäl att förvänta sig. Omställningen riskerar också att minska det redan idag mycket begränsade utrymmet för utbildning.

Ett aktuellt exempel är förändringar av vårdval specialiserad allergologi. Hur dessa kommer påverka primärvården, hur kompetensförsörjning och utbildning ska säkerställas eller var patienterna med specialiserade behov ska tas om hand är oklart. Avsaknaden av helhetsperspektiv präglar också den nyligen annonserade nedläggningen av Närakut Hötorget. Utöver en icke-existerande plan för hur övriga akutmottagningar ska hantera den ökade belastningen drabbas det nya läkarprogrammet på Karolinska Institutet, där Närakut Hötorget utgör en viktig utbildningsenhet.

Informationen om att Närakut Hötorget skulle stängas nådde medarbetarna via media den 4 oktober. Detsamma gäller medarbetarna inom vårdval specialiserad ögonsjukvård som fick informationen om vårdvalets avvecklande via en nyhetsartikel i Dagens Nyheter den 9 november. Denna typ av behandling av det viktigaste vården har – medarbetarna – medför stora utmaningar för arbetsgivarna och leder till minskad tillit och förståelse. Det är mycket långt från det ledarskap som den sittande majoriteten har sagt ska präglade styret.

Oroande är också att de önskade besparingarna tycks grundade på förhoppningar snarare än konkreta underlag. När omställningen samtidigt innebär stora risker kan priset för patienter och skattebetalare i stället bli mycket högt.

Stockholm har länge varit ett nationellt föredöme vad gäller tillgänglighet för patienter, mycket tack vara den utbyggda öppna specialistvården där en mångfald av aktörer bidrar. Genom separering av elektiv och akut vård, små inarbetade team, effektiv planering av patienter och få avbokningar har aktörer inom vårdvalen visat att det går att arbeta mer effektivt och erbjuda vård i stället för väntan. När nu fler så kallade

”enkla” rutiningrepp ska flyttas till sjukhus riskeras inte bara tillgängligheten bli sämre, utan också att kostnaderna bli högre.

Den nu gällande Framtidsplanen för Hälso- och sjukvården (FHS) baseras på ett omfattande kunskapsunderlag och arbetades fram i nära samverkan med olika aktörer. Den beslutades dessutom med bred politisk förankring. Omställningsplanen bryter denna gemensamma vision och inriktning. Att verka inom hälso- och sjukvårdens verksamheter kräver långsiktighet. Vårdföretagarnas medlemmar har ansvar för patienter och medarbetare och driver ofta investeringstunga verksamheter med avancerad medicinsk utrustning och med behov av mycket specifika lokaler. Det påbörjade arbetet med omställningsplanen har redan nu skapat stor osäkerhet där värdefull kapacitet går förlorad när verksamheter väljer att avsluta sina avtal.

Risk för ökande ojämlikhet

På ett möte med regionpolitikerna Talla Alkurdi, Christine Lorne, Karin Fällidin och Sandra Ivanovic Rubin tisdagen den 5 december kommunicerades att man från regionpolitikernas sida inte längre använder begreppet ”överkonsumtion” om vissa av medborgarnas vårdbesök, operationer och behandlingar. Från Vårdföretagarnas sida noterar vi denna positionsförflyttning, men skulle likväl gärna se de efterfrågade förtydligandena om vilken vård inom exempelvis gynekologi, allergologi, geriatrik, avancerad sjukvård i hemmet (ASIH) och primärvårdsrehabilitering som skett inom respektive vårdval som har varit onödig – och var dessa patienter framöver ska tas om hand.

Långsiktigt bör man från politikens sida också överväga en annan möjlig effekt. Privat direktfinansiering står idag för en mycket liten andel av den svenska vården. Politiska reformer som driver försämrade tillgänglighet kan komma att innebära att fler som har ekonomisk möjlighet väljer alternativ till regionens kö. Det kan förvisso göra att fler lämnar köerna. En sådan utveckling riskerar dock att få effekter på hela det gemensamfinansierade hälso- och sjukvårdssystemet. De nyligen förändrade förutsättningarna för ögonsjukvård är ett exempel där många i närtid kan komma att välja att själva bekosta en ögonoperation. Psykiatrisk vård för barn, som föräldrar bekostar när köerna till BUP växer och barnen lider, är ett annat.

Omställningsplanen för sjukvården i Region Stockholm innebär också en radikal förändring för medarbetarna – inte bara de som arbetar i de verksamheter som berörs. För att långsiktigt säkerställa en tillräcklig bemanning i regionens sjukvårdssystem krävs attraktiva arbetsgivare som möter medarbetarnas efterfrågan på sin arbetsplats – valfrihet är viktigt för såväl personalen som patienterna. Många medarbetare hos privata vårdgivare signalerar redan idag att de inte har för avsikt att övergå eller återgå till regionen som arbetsgivare. Det finns också exempel på medarbetare i 60-årsåldern som väljer att gå i pension, i stället för att fortsätta i yrket.

Lösningorienterad dialog för en utveckling som styr mot målen

Från Vårdföretagarnas sida vill vi med denna skrivelse återigen uppmärksamma beslutsfattarna i Region Stockholm; de beslut som nu tas riskerar att leda till att färre får vård – till högre kostnader. Det riskerar också att leda till att kvaliteten på vården blir sämre när verksamheter med specialistkompetens inte längre har förutsättningar att vara med och bidra.

Vi vill med enfaset adressera riskerna med att fortsätta en så omfattande omställning utan gedigna konsekvensanalyser – och återigen uppmana till dialog för att kunna identifiera förbättringar som styr mot de målsättningar med vården som vi har gemensamt. Vi delar regionstyrets uppfattning att mycket kan och bör göras bättre. Vårdföretagarnas medlemsföretag har lång erfarenhet från alla delar av Stockholms sjukvårdssystem. Där finns en stor potential för att konstruktivt diskutera lösningar som styr mot de gemensamma målen om en tillgänglig, jämlik och kostnadseffektiv vård för stockholmarna.

Vårdföretagarnas medlemmar är attraktiva arbetsgivare, med många goda exempel på det ledarskap som ofta efterlyses inom den offentliga hälso- och sjukvården. De är verksamheter med höga kvalitetskrav som vill samverka på lika villkor – till fördel för både patienter och medarbetare.

Slutligen vill vi lyfta risken att Region Stockholm skapar en situation som gör det sämre för invånarna i regionen och dessutom urholkar regionens konkurrenskraft.

Sammanfattning

De risker Vårdföretagarna återigen vill adressera för ansvariga beslutsfattare i Region Stockholm är effekten av den pågående omställningen med

- en förvärrad vårdplatsbrist med risk för överbeläggningar på akutsjukhusen
- en än mer pressad primärvård
- en förvärrad kompetensbrist
- en sämre krisberedskap i en mindre robust organisation
- högre kostnader för mindre vård och en lägre effektivitet

Utöver tydliga konsekvensanalyser efterlyser vi den konstruktiva dialog som är nödvändig, där Region Stockholm tillsammans med vårdgivarna i hela sjukvårdssystemet säkerställer tillgänglighet för patienterna med tillgång till kompetens som möter dagens och morgondagens behov – i en organisation som håller för vardag och kris.

Vänliga hälsningar,

Antje Dederling, förbundsdirektör
Karin Elinder, näringspolitisk expert hälso- och sjukvård